

opgerigt" ³⁴⁾. Gunstige berichten ook vernam men in 1858 over de klompenmakerijen in Gelderland ³⁵⁾, terwijl men daar ook al in 1856 „Bij voortduring (...) van den gunstigen toestand der klompenmakerijen", mocht gewagen ³⁶⁾. Heel duidelijke taal spreekt men over de nijverheid te Best en Liempde in 1851, „welker klompen wijd en zijd vervoerd worden" ³⁷⁾. Uit dezelfde bron (1860) heb ik gegevens gehaald voor een kaartje dat de verbreiding van de klompenmakerijen in Noord-Brabant gaf: van het totaal van 601 werkplaatsen waren er niet minder dan 191 te vinden in de plaatsen Best, St.-Oedenrode, Liempde, Schijndel en onmiddellijke omgeving. Dergelijke gegevens, die het belang van de Meierijsse en Gelderse klomperij onderstrepen, kunnen echter niet meer dan illustratiemateriaal zijn naast het beeld dat zich in de kaarten van onze atlas aftekent, of, wat pikanter gesteld, zij blijven leeg en onduidbaar zolang men niet op die kaarten leest wat hun zin is. Die zin moet zijn, dat de klomperij zich in de Nederlanden hoofdzakelijk heeft verbreid door de grote vlucht die zij in het oosten van Noord-Brabant genomen had. Ten opzichte van dit gebied moet ook het Rijnland als een randzone worden aangemerkt; men zie krt. 22 sub F voor de daar gangbare heulbank-benamingen; volgens krt. 5 sub F ligt het ook buiten het *dopbeitel*-gebied; *bodemmes* (krt. 6 sub F) is er wel nog net binnengedrongen. Door het Meierijsse centrum heen, dat zich in latere eeuwen telkens nog vernieuwde, verspreidden zich de voornaamste gereedschappen naar het noorden en noordoosten toe. Zelfs de oude klomperij in Vlaanderen onderging duidelijk de invloed van het middengebied; men zie voor dit laatste krt. 2 sub B, *goezie* e.d. op krt. 5, dat *putbeitel* heeft teruggedreven, het woord *sleutel* op krt. 14, het woord *koppelmes* op krt. 16, het woord *heulbank* op krt. 22. De hoofdweg waarlangs de holle klomp oprukte, uiteindelijk tot in het zuiden van Zweden, voert via het Maasdal naar Noord-Brabant (zie wat bij krt. 2 sub B gezegd wordt over de verhouding tussen de *gratresse* en de ronde varshaak, wat krt. 8 sub F zegt over de Waalse achtergrond van de *ziel*, wat bij krt. 20 staat over de naam *kapmes* en het Achterhoekse *beurtmes*), hij leidt vandaar via het IJsseldal naar het noorden (zie de zaak *dopbeitel* op krt. 5, *heulmes* op krt. 6, *uitkantmes* op krt. 11 (?), *opdraaijer* op krt. 12, het *fijnmes* op krt. 13, het *schrappardje* op krt. 17, *blokmes* op krt. 20 en *klompenblok* op krt. 22) en

³⁴⁾ Als vorige, 1860, pag. 458.

³⁵⁾ Als noot 32, 1859, pag. 525.

³⁶⁾ Als vorige, 1857, pag. 537.

³⁷⁾ Als noot 33, 1852, pag. 219.